

LAND OF THE PHARAOHS

(Terra de Faraons)

PODER, MORT I ESCLAIVISME A L'ANTIC EGIPT

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

Crònica de la construcció d'una piràmide faraònica que va ser rodada als escenaris autèntics amb la col·laboració de diversos arqueòlegs que van aportar valuoses informacions relatives als hàbits quotidians d'una civilització tan antiga com fascinant.

El film proposa una reflexió sobre el poder del faraó, la riquesa i la mort, sobre el fons d'un poble esclavitzat (el jueu?) que haurà de sacrificar-se pels deliris d'eternitat d'un autòcrata.

Jack Hawkins encarna el paper del faraó i perd el cap per la princesa de Xipre personificada per Joan Collins, que reparteix exuberància física i maquiavelisme a parts iguals.

FITXA TÈCNICA I ARTÍSTICA DE LA PEL·LÍCULA

Director: Howard Hawks

Productor: Howard Hawks per a la Warner Bros. EUA. 1955.

Guió: William Faulkner, Harry Kurnitz i Harold Jack Bloom

Música: Dimitri Tiomkin

CINEMASCOPE

Intèrprets: Jack Hawkins (Pharaoh Khufu); Joan Collins (Princess Nellifer); Dewey Martin (Senta); Alexis Minotis (Hamar); James Robertson Justice (Vashtar); Luisa Boni (Kyra) i Sydney Chaplin (Trench).

ACTIVITATS

1. Què vol dir que una pel·lícula es projecti en Cinemascope? Informeu-vos sobre aquest sistema i esbrineu quan i per què es va comercialitzar?
2. Com valoreu la personalitat del faraó, al llarg de la pel·lícula? Amb quina paraula definiríeu el faraó? I el summe sacerdot? I la princesa de Xipre, Nélfifer?
3. Un sol home, el faraó, mobilitza tot un poble, destrossa la vida de milers d'homes, augmenta els tributs dels pobles veïns per construir el seu sepulcre. Què n'opines? Coneixes algun altre personatge històric que hagi fet una cosa semblant?
4. Senta salva la vida del faraó, aquest li ofereix palaus i riqueses, però el noi no les vol. Finalment, què li demana? Per què ho fa?
5. Com es manifesta la generositat del Summe Sacerdot respecte a Baster i Senta? Per què creieu que ho fa?
6. A la darrera seqüència del film, Baster, l'arquitecte, pronuncia les següents paraules referint-se al faraó: El recordarà la Història, la piràmide mantindrà el seu record, malgrat que no s'ho mereixi. Què us sembla que vol dir això?

LA SOCIETAT

Els egipcis s'organitzaren en una societat jerarquitzada, de caràcter teocràtic, en la qual ocupaven els llocs d'importància els nobles i els funcionaris, que eren els que posseïen el poder i la riquesa. Per sota es situaven els escribes, que administraven les riqueses, i després d'ells els artesans, els obrers i els camperols, aquest darrers eren la majoria de la població.

Els esclaus ocupaven el darrer lloc en l'escala social egípcia. La seva vida era molt dura, ja que havien de treballar a les mines d'or i coure, a les canteres i a les construccions de les piràmides.

(La sociedad) está modelada según los fines y métodos de la monarquía: una masa del pueblo trabaja sin descanso para alimentar a los servidores del rey, al que todo viene a parar. El trabajador no es ni esclavo (sólo los extranjeros, prisioneros, raptados o vendidos son esclavos), ni auténtico siervo, es el fellah, el campesino ligado, si no legalmente, al menos en la práctica, al “campo del faraón”, del templo o del oficial, y sujeto al servicio o susceptible de ser requerido para los trabajos de interés colectivo, el mantenimiento de los diques y canales. Es pobre, sencillo y resignado, sin que se pueda saber con certeza, desde nuestro punto de vista moderno, si la ausencia real de las revueltas es el resultado de una espantosa pasividad, o de una felicidad emanada de las humildes alegrías de la vida cotidiana. Los artesanos, trabajadores manuales o artistas especializados cuya técnica es con frecuencia tan notable (pintores, escultores, grabadores, orfebres), no se elevan apenas por encima del campesino, pero están más cerca de los grandes personajes, agrupados en los pueblos y en las capitales, menos sujetos a la explotación y mejor alimentados. Los soldados son poco numerosos, la mayor parte mercenarios extranjeros, poco considerados, pero titulares de lotes de terreno, lo que les liga al servicio del faraón y los asimila. Las dos clases superiores forman castas privilegiadas, por su instrucción y el prestigio de su misión en cuanto a los sacerdotes, a los que enriquecen los dones de los reyes, y la gerencia de los bienes de los templos, y en cuanto a los escribas por su cualidad de servidores del estado, depositarios de los secretos, de las órdenes y del poder, serviles y cumplidores con sus jefes, arrogantes, imperiosos y codiciosos con el pueblo, sobre todo cuando el debilitamiento del poder, la lentitud de las comunicaciones o la impotencia de quienes debían controlarlos les dejaban en libertad de abusar de su autoridad; por lo demás, eran excelentes funcionarios y los pilares de este estado burocrático.

Paul Petit. Historia de la Antigüedad, pp. 26-27
Labor. Barcelona, 1986.

Activitats

1. La societat egípcia era urbana o rural? Justifiqueu la vostra resposta.
2. Els egipcis formaven una societat:
 - a) democràtica
 - b) teocràtica
 - c) igualitària
 - d) jerarquizada.
3. Quins eren els grups socials dominants?
 - a) els escribes
 - b) els camperols
 - c) els esclaus
 - d) els sacerdots i guerrers.
4. L'economia de l'Antic Egipte es basava en:
 - a) l'agricultura
 - b) l'artesanía
 - c) el comerç.

Justifiqueu la resposta.

LA RELIGIÓ

Les ciutats eren construïdes al voltant del temple. Els temples eren fets de pedra, i es componien d'un seguit de sales cada vegada més fosques i estretes. A la més fosca i recòndita de totes s'hi guardava les estàtues dels déus. Els sacerdots tenien cura del temple i celebraven culte als déus.

A les afores de la ciutats s'hi trobaven els grans monuments funeraris: les piràmides i els hipogeus. Les primeres eren grans construccions en forma piramidal. Els hipogeus eren tombes subterrànies excavades a la roca. En aquestes tombes s'hi enterraven els faraons i les seves respectives famílies. A les parets de l'interior de les tombes s'hi ha trobat representacions de les imatges dels déus i diversos esdeveniments de la vida del faraó que hi és enterrat i de la seva família.

La societat egípcia era politeïsta. Els seus déus més importants eren RA, déu del sol, simbolitzat per un escarabat; Osiris, déu dels morts, i Horus, déu vigilant representat pel símbol del falcó. Els solien representar en forma d'animals o bé amb cos humà i cap d'animal.

Per entendre la civilització egípcia cal tenir present l'enorme pes de la religió en la societat i, sobretot, la creença en la vida d'ultratomba. Es pensava que la vida continuava després de la mort, però perquè això fos així, era del tot necessari que es conservés el cos del difunt. Per això embalsamaven els seus morts amb tècniques molt especialitzades, els embolcallaven amb benes impregnades de líquids especials, i els posaven dins d'un sarcòfag ricament decorat.

Els sarcòfags dels faraons i nobles de la cort eren guardats dins les piràmides o hipogeus, envoltats de riques ofrenes, joies de tota mena, pedres precioses o objectes d'ivori. Per tal que totes aquestes riqueses que rodejaven el sarcòfag no fossin robades, es traçaven, dins les tombes, passadissos falsos per desorientar els lladres i fer-ne impossible el saqueig.

Després de la mort, els egipcis creien que eren jutjats per Osiris, déu dels morts. Anubis posava en una balança el cor del mort i un ploma. Si pesava més el cor significava que la persona havia comès males obres i, per tant, seria devorada per un monstre. Si la balança es mantenia en equilibri, la persona gaudiria de la pau eterna.

Activitats

1. Feu un mapa d'Egipte i situeu el riu Nil i les ciutats de Tebas, Memfis i Heliòpolis.
2. Què vol dir religió politeïsta i vida d'ultratomba?

* * *

La costumbre de aposentar a los muertos en las arenas del desierto, dio lugar a que los cadáveres se conservaran incorruptos durante algún tiempo, y muy probablemente, el observar la permanencia de los rasgos humanos aun después de la muerte, en comparación con la corrupción de los cuerpos de los animales muertos abandonados a la intemperie, dio vida a la creencia en una vida que se prolongaba más allá de la muerte. Esta idea quedó tan profundamente grabada en la ideología egipcia, que algún historiador ha llegado a afirmar que en la antigua estructura egipcia todo giraba alrededor de la idea de la muerte, entendida como paso o viaje hacia el más allá. En consecuencia, a partir de este momento los ritos funerarios cobraron un valor inusitado. Junto al cadáver comenzaron a amontonarse reproducciones de todo lo que había poseído mientras vivía (figurillas de barro o de marfil que eran reflejo de sus esposas, sirvientes o posesiones económicas) con el fin de que no se sintiera solitario en su tránsito hacia lo desconocido. Muchas veces incluso el perro era degollado y enterrado en la misma tumba, condenado a acompañar al difunto en su deambular arenoso (...)

El primer modelo de tumba aristocrática (el pueblo enterraba a sus difuntos en las democráticas arenas del desierto) fue la “mastaba” (...). Era una construcción de adobes rectangular, dividida en varios aposentos utilizados como almacenes de las ofrendas que acompañaban al cadáver. Alrededor de este primer cuerpo mastábico se levantaban uno o dos muros de ladrillo, erigidos como defensa contra los merodeantes, bandas de profanadores de tumbas (...).

La “mástaba” fue utilizada como última residencia por faraones, gobernadores y altos funcionarios, hasta aproximadamente el 2650 a. JC en cuyos niveles fue encontrada la pirámide escalonada de Zoser.

Eduardo Chamorro
Iniciación al proceso histórico, pp. 37-43
Castellote. Madrid, 1972

CONSTRUCCIÓ DE LA PIRÀMIDE DE KHUFU

Keops va abocar els habitants d'Egipte a la misèria més completa. (...) Va ordenar a tots els egipcis que treballessin per a ell. En aquest sentit, a uns se'ls va encarregar la tasca d'arrossegar blocs de pedra, des de les pedreres existents a la serralada aràbiga fins al Nil, i a altres els va ordenar que es fessin càrrec dels blocs, un cop transportats en embarcacions a l'altra vora del riu, i que els arrossegessin fins a la serralada anomenada líbica. Treballaven permanentment en torns de cent mil homes, a raó de tres mesos cada torn. Així mateix, el poble va estar-se deu anys penosament ocupat en la construcció de la calçada per on arrossegaven els blocs de pedra, una obra que, a parer meu, no és gens inferior a la piràmide; en efecte, té una longitud de cinc estadis (887 metres), una amplada de deu brases (17 metres) i una altura, per on la calçada assoleix l'elevació més alta, de vuit brases (14 metres) (...). Van ser deu, com dic, els anys emprats en la construcció d'aquesta calçada i de les cambres subterrànies del turó sobre el qual s'aixequen les piràmides (...)

Per la seva banda, en la construcció de la piràmide pròpiament dita, s'hi van estar vint anys. Cada un dels cantons té una longitud uniforme de vuit pletres (*).

Heròdot. Històries II

* Les mides de la Gran Piràmide actualment són: longitud dels costats de la base: 230 m; altura vertical: 137 m Fou construïda amb 2.300.000 blocs de granit.

En aquest fragment de l'obra d'Heròdot, l'historiador grec proporciona les dades, que va obtenir en la visita que va fer a Egipte, sobre la construcció de la gran piràmide del faraó Khufu, a qui Heròdot anomenava Keops. Aquest faraó va regnar Egipte cap al segle XXVII aC.

Activitats

1. Digueu quins eren els treballs preparatoris per a la construcció de la piràmide segons Heròdot, el temps que es va trigar en realitzar-los i les persones que hi van intervenir.
2. Quina classe de gent treballava en la construcció ? ¿A quina època de l'any podia disposar el faraó de l'ajuda de la població pagesa per a la realització d'obres públiques?

EL LLEGAT D'EGIPTE

És difícil esbrinar si els egipcis arribaren a desenvolupar un esperit realment científic, però el que sí és cert és que van cultivar alguns camps de la ciència, encara que de forma poc racional.

Per fer front a les necessitats de la comptabilitat de l'estat, de l'arquitectura i de l'agrimensura, desenvoluparen la matemàtica i la geometria. Van fer servir un sistema decimal coherent i practicaren les quatre regles i les fraccions; no obstant desconeixien totalment les equacions. En geometria s'ocuparen dels triangles i dels rectangles, i coneixien la relació del diàmetre amb la longitud de la circumferència (valor pi) i els volums elementals (com el de la piràmide truncada). També van desenvolupar un sistema de pesos i mesures suficient per a les seves necessitats.

L'astronomia fou també objecte d'estudi, ja que connectaren determinades divinitats amb els planetes (en van conèixer cinc), la Lluna, de la qual en sabien les fases i moviments, i les estrelles. El dia i la nit van ser també objecte de càlcul utilitzant rellotges solars i d'aigua.

Respecte la medicina, creien que les malalties eren provocades per dimonis, per la qual cosa creien que havien de ser guarides mitjançant exorcismes i pràctiques màgiques. Van ser experts en cirurgia elemental: van operar certes afeccions a la vista, cervell, boca i estómac, a apart de dominar les tècniques de la momificació.

Complement de la medicina i de la cirurgia fou la farmacopea, en la que utilitzaven gran varietat de productes minerals, vegetals i animals com elements curatius.

És important l'herència que els antics egipcis han aportat a la civilització universal a través de les influències que exerciren primer en les cultures del Pròxim Orient, i després en Grècia i Roma. Aquestes influències les podem observar en la religió (cultes, divinitats) i en l'art (tipologia de les figures, estètica). La medicina egípcia fou molt valorada pels metges de l'Antiguitat. En astronomia encara està vigent el calendari – amb alguns retocs – que van idear els egipcis. En filologia encara pronunciem, sense saber-ho, unes quantes paraules egípcies (adob, alabastre, nitro, amoníac, Isidor...)

CURIOSITATS

- Els egipcis escrivien sobre tires de teixit molt primes que treien d'una planta aquàtica anomenada “paper”. Aquestes tires poden arribar a tenir desenes de metres de longitud i s'enrotllaven per tal que ocupessin menys espai.
- La Biblioteca d'Alexandria, fundada pel faraó Ptolomeu V, va arribar a tenir més de 500.000 rotlles de papirs.
- La paraula catalana desert, en castellà desierto i en francès désert, vénen de l'egipci desheret.
- El didal és un invent egipci.
- Els egipcis pensaven que les orelles, a més de ser els òrgans de l'oïda, eren part del sistema pulmonar.
- Les dames egípcies s'afaitaven el cap i el cobrien amb una perruca. Per pentinar-la utilitzaven pintes similars a les nostres.
- El billar fou inventat pels habitants del país de les piràmides. No jugaven sobre una taula sinó sobre el terra.

Elaborat a partir de:
 Federico Lara Peinado
 El antiguo Egipto
 Akal. Madrid, 1989

Activitat

1. Els egipcis van guerrear i comerciar amb molts pobles. Alguns d'ells com els cretencs, hitites, assiris i perses, foren molt importants. Feu un mapa i situeu-los. Després feu una recerca informativa sobre aquestes civilitzacions.

“LOS ENIGMAS DE LUXOR”

(...) La aventura científica y vital del equipo español (...) se centra en excavar, restaurar y publicar las tumbas de Djehuty y Hery. El trabajo, pese a lo que pudiera parecer al tratarse de dos pequeñas tumbas –en comparación con los grandes hipogeos reales del

Valle de los Reyes-, es monumental y exige unas energías y unas dosis de cuidado y de paciencia casi sobrehumanas (...).

Las labores de los dos sepulcros y sus alrededores van a prolongarse aún durante mucho tiempo: por lo menos, 10 años más. El proyecto incluye también, en su etapa final, su adecuación para que puedan ser visitados por el público. La excavación de los patios exteriores de las dos construcciones, que estaban cubiertos de tierra y ruina, ha arrojado un sinnúmero de objetos maravillosos, algunos espectaculares, y otros, además, de valor decisivo para nuestra comprensión de la historia del antiguo Egipto. Baste con citar la Tabla del Aprendiz, una tablilla preparatoria con el único dibujo frontal de un faraón que se conoce; el bellissimo ataúd de madera pintada de la Dama Blanca –así han bautizado a la anónima mujer del Imperio Nuevo envuelta en lino que apareció dentro-, o un fragmento de alabastro con el cartucho –el nombre real- de Amosis I.

El director del Proyecto Djehuty es el egiptólogo del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, José Manuel Galán (Madrid, 1963), un hombre cauto y sensato al que le interesan mucho más las inscripciones que las momias (...) y que trata siempre de contener la inmensa emoción que le provoca su trabajo.

(...) Ahora Galán acaba de regresar de la última campaña en Dra Abu el Naga, el polvo de la vieja Tebas aún pegado en las botas. En sus palabras resuenan el chasquido de las palas al cavar en la arena, las voces guturales de los capataces y el estremecedor rechinar de los escombros que amenazan derrumbarse sobre una galería subterránea (...).

Galán, como el hombre ordenado que es, empieza por el principio y recuerda cómo empezó todo: “La primera vez que vi la tumba de Djehuty fue en noviembre del año 2000. Buscaba un proyecto en Egipto de cierta envergadura y que sirviera para dar un nuevo empuje a la egiptología española. Tenía una lista de tumbas disponibles del período que me interesaba, la dinastía XVIII, el momento estelar del imperialismo egipcio. Visité varias en el West Bank; en algunas había misiones trabajando, otras estaban en muy mal estado. Acabé en la de Djehuty. Sólo entrar, me di cuenta de que era lo que estaba buscando”.

(...) “Entré en compañía de Mohamed el Bialy, que es ahora mi socio en la excavación, y otro inspector, con linternas. Fuimos iluminando los relieves y las inscripciones, un trabajo muy fino de los artesanos, y entendí hasta qué punto era un monumento importante. Cumplía todas mis expectativas”. El Gobierno egipcio, en la persona del poderoso Zahi Hawas, secretario general del consejo Supremo de Antigüedades, dio el visto bueno a un proyecto que coincide con sus nuevas directrices arqueológicas: no abrir nuevos yacimientos, sino excavar a fondo sitios ya conocidos, y restaurar y hacer visitables los monumentos.

(...)”Hacía casi medio siglo que nadie investigaba y nunca se había realizado un estudio completo. Cuando consulté la bibliografía sobre las tumbas me quedé de piedra ante lo poco que, contra todo pronóstico, se había hecho. Los descubrimientos que estamos realizando muestran cuánto hay por hacer en Egipto y qué importante es reexcavar y volver a investigar, incluso en sitios tan populares como Tebas”, recalca Galán.

De lo colosal de la tarea de la misión española da prueba el que, acabada ya la cuarta campaña, de momento sólo se han excavado en profundidad los patios de las tumbas. “Dentro hemos documentado las inscripciones visibles, pero apenas hemos empezado a excavar. En el interior de las tumbas, los primeros metros están despejados, pero luego las cámaras están llenas casi hasta el techo de escombros. Esos escombros, y piedras, y tierra, entran por agujeros de arriba. Cerrarlos es prioritario antes de poder excavar dentro, que es lo que haremos en la próxima campaña”.

Cuatro años, y Galán aún no sabe si Djehuty está todavía dentro de su tumba. Eso es paciencia. ¿Estará? “Mi experiencia como arqueólogo es que siempre ocurre lo contrario de lo que esperas y planeas”, explica con enervante prudencia. “Fuera, en los patios y alrededores de las tumbas, no esperábamos encontrar gran cosa y hemos hallado material interesantísimo. En la segunda campaña apareció en el patio de Djehuty ese estupendo sarcófago con momia y pensé que en ésta hallaríamos algún otro enterramiento, y, sin embargo, no hemos encontrado prácticamente nada. Mientras que en el patio de Hery sí que han aparecido cosas. Dentro... es difícil de decir”. Venga hombre, arriesgue. “Entre los escombros y el techo de la tumba de Djehuty se ven maravillas. Relieves policromados. ¿Se habrán conservados por debajo? Parece que sí, pero hay que cruzar los dedos”. La momia debería estar, ¿no? “Ésa es nuestra hipótesis. Aunque nuestras tumbas, como todas, sufrieron la acción de los ladrones, creemos que fue durante la antigüedad, cuando sólo buscaban oro y plata. Entonces no les interesaban las momias para llevárselas. Los propios escombros han protegido las zonas internas de la tumba de los ladrones modernos de los siglos XIX y XX, que son los más destructivos, los más carroñeros. Aunque las dependencias funerarias estén revueltas, creo, tengo la esperanza, que encontraremos restos del sarcófago y del ataúd y parte del ajuar. Todo ello material de significación histórica, que es lo que realmente nos interesa”.

(Djehuty era) un alto funcionario , procedente se cree de Hermópolis, que desempeñó diversos cargos con Hatshepsut. Como supervisor del Tesoro fue responsable de contabilizar las ingentes riquezas que llegaron de Punt, entre ellas cantidades nunca vistas de especias y perfumes, y casi mil kilos –al peso actual- de oro.

(...) La extraordinaria calidad de los relieves de la tumba de Djehuty seguramente se explica, dice Galán carraspeando, porque el probo funcionario desvió trabajadores reales a su sepulcro. Acaso también desviara fondos de las arcas de construcción de la reina (...).

Significativamente, en la tumba de Djehuty no aparece ninguna mención a una esposa, aunque sí están su madre y su padre. “Es posible que los altos funcionarios de Hatshepsut no incluyeran a sus esposas en sus tumbas, por alguna razón que se nos escapa. Puede que fuera una convención, algún tipo de decoro”. ¿Decoro? El morbo obliga a preguntar si no tendría la reina un harén de funcionarios... “Bueno, no dudo de que a Hollywood eso le encantaría, pero no hay ningún indicio”, ríe Galán. En fin, Djehuty, hombre prudente, manifiesta en su tumba: “Mi boca guarda silencio sobre los asuntos referentes al palacio”.

(...) Entre los hallazgos extraños en las excavaciones figura sin duda la momia de mono estrangulado . “Apareció en la tumba intermedia entre la de Djehuty y Hery. Estaba junto al pozo de enterramiento del propietario de ese sepulcro que no hemos empezado

todavía a excavar. El mono fue momificado como un rey, empaquetado con lino, pero previamente le habían retorcido el cuello”. Quizá era una mascota querida que fue sacrificada a la muerte de su dueño para que le acompañara (...).

¿Qué tal es el trabajo de Dra Abu el Naga? “Al estar al pie de una colina, en plano inclinado, presenta muchas dificultades. Cuando excavamos se nos viene encima la montaña. Hemos tenido que construir grandes muros de piedra para consolidar el terreno, lo que significa más coste y más trabajadores”. (...) La temperatura de día en esta época del año es agradable, unos 25 grados, pero por la noche baja hasta 10”. En todo caso “se disfruta mucho”, confiesa Galán.

(...) “Solemos ir con casco en las tumbas, por indicación de los arquitectos que vienen con nosotros. En el pasillo de la tumba de Hery, un agujero lleva hasta una galería subterránea. Cuando nos metemos ahí, el terreno es tan inestable que las paredes y el techo se desploman si los tocas, todo se deshace. Cuando hay un derrumbe encoges los hombros y nunca sabes cuándo va a parar”. En esos túneles, donde yacen ibis y halcones polvorientos arrebatados al cielo puro de Egipto, la aventura de la egiptología adquiere su cariz más siniestro y claustrofóbico. Pero Galán no teme a las momias. Ni siquiera a las humanas. “Para mí, aparte de las inscripciones, son sólo cuerpos con vendas de lino”.

No está acreditado que las tumbas de Djehuty y Hery, TT11 y TT12, tengan maldición alguna, pese a que el insólito hallazgo de ofrendas de escarabajos remite, para el profano, a algún culto siniestro digno del infame sacerdote Imhotep de The mummy. La única maldición, en realidad, sería que, bajo las pilas de cascotes y escombros, el pasado se hubiera desvanecido y la historia no fuera ya más que unos puñados de arena indescifrable.

Jacinto Antón
 “Los enigmas de Luxor”
 EPS. 13 de març de 2005

Activitats

1. Qui era Djehuty? Quina importància tenia en el sistema de poder egipci?
2. En el text es diu que els lladres de l'Antiguitat buscaven or i plata, però que els lladres dels segles XIX i XX eren més destructius. Què buscaven aquests darrers lladres?
3. Per què es parla de malediccions? Hi ha hagut malediccions contra algun egipci? Feu una tasca de recerca en aquest sentit.
4. Per què són importants aquestes expedicions arqueològiques? Què aporten, des del punt de vista científic?
5. Quins són els museus que tenen més restes arqueològiques de l'Antic Egipte? Com ho valoreu?

CHAMPOLLION I LA PEDRA ROSETTA

El dia 23 de desembre de 1790, a les dues de la matinada, va néixer a Figeac, un poblet de França, un nen que es diria Jean-François Champollion.

Tenia una afecció tan gran a l'estudi de les llengües que a set anys va aprendre a llegir sol i a onze va començar a estudiar el llatí i el grec. També es va dedicar amb veritable interès a l'estudi de l'hebreu.

Una vegada va tenir ocasió de poder veure una col·lecció de trossos de papirs i unes quantes inscripcions egípcies en planxes de pedra. Allò el va fer pensar molt. Sentia un veritable desig de saber què podien dir aquells signes tan estranys que ningú no havia entès mai. Va restar tan colpit en veure aquells signes i els va trobar tan atractius que, bo i sense adonar-se'n, va dir: Quan sigui més gran, jo sabré què volen dir.

Va continuar estudiant llengües i a tretze va començar l'estudi de l'àrab, del siri, del caldeu i del copte.

A set quilòmetres i mig al nord-est de Rosetta, prop del riu Nil, un soldat va trobar una pedra. La va trobar mentre feia treballs de fortificació en unes ruïnes d'una fortalesa. Amb el pic va notar que tocava la pedra; va deixar el pic a terra i va veure de seguida que aquella pedra tenia unes inscripcions molt estranyes. Els altres companys, en veure la cara de sorprès que feia, s'hi van atansar. Era una pedra com una taula normal, d'un gra fi, dur, de basalt negre, i estava polida d'un cantó. Estava escrita amb tres classes de signes diferents. La van portar a un general que va manar que es comencessin a traduir aquells signes.

Hi havia catorze línies escrites amb jeroglífics, trenta-dues línies amb caràcters demòtics, i cinquanta línies... escrites en llengua grega, que molta gent podia entendre bé.

Tots els savis del món interessats a descobrir l'antiga escriptura dels egipcis, es van assabentar de la trobada de la pedra de Rosetta. Tots van començar a traduir-la. Tots havien traduït el tros que hi havia escrit en grec i tots havien pensat que comparant amb les altres dues classes d'escriptura, descobririen la llengua que tant els portava de cap.

Però, va passar el temps i cap no va poder arribar a saber què deien aquells signes estranys que Champollion havia dit que quan fos gran desxifraria. Champollion vivia pendent de tot el que els savis feien i esperava que, d'un moment a l'altre, algú descobriria el significat d'aquells signes. Mirant una còpia de la pedra, que s'havia fet a Londres, va pensar que potser sí que seria ell i no cap altre qui descobriria què volien dir aquells signes.

Tothom creia que aquells signes eren una escriptura d'imatges i no de lletres. Tothom pensava que no es tractava de buscar l'equivalència de les imatges en lletres, sinó que tothom es trencava el cap buscant el sentit de les imatges. I un bon dia Champollion va pensar el contrari.

Champollion, doncs, va pensar, de sobte, que aquells signes, aquelles imatges, eren lletres. Va suposar també que aquella inscripció començaria amb el nom dels reis que governaven quan s'havia escrit. Va comprovar que en el nom de Cleopatra –que era el

nom de la reina- els signes 2, 4 i 5 concordaven amb els signes 4, 3 i 1 del nom del rei. Ptolomeu.

Així quedava, doncs, descoberta la clau per a traduir els jeroglífics. Ara ja es podria llegir tot el que havien escrit els habitants de l'Antic Egipte. Es descobria, en certa manera, un nou món.

Explicat així, sembla que Champollion va descobrir –tal com havia dit- el significat de la pedra de Rosetta, per casualitat. No és així; ell havia estudiat tant i sabia tant que coneixia moltes maneres de buscar les relacions entre les paraules i així tenia més fàcilment la possibilitat de trobar el sistema bo.

Es va organitzar una expedició i Champollion, molt emocionat, va anar cap a Egipte a saber què deien totes aquelles escriptures que ell ja podia llegir.

Entrava pertot arreu, llegia totes les inscripcions dels temples, llegia munts de papirs. Era un home que, ja de nen, havia tingut la idea de descobrir aquells jeroglífics i ho va aconseguir amb un esforç molt gran i amb una tenacitat admirable.

Avui tothom sap la història de les piràmides i dels faraons gràcies a Champollion. Sense el seu afany i la seva intel·ligència, avui aniríem a Egipte i ningú no sabria explicar-nos res de la seva història, que és, en certa manera, la història de les seves piràmides.

J. Ferrer i Costa
Temps era temps.